

Զ ԶԱՆԿ

✓

1 [Գր
2 [Գր
3 [Գր

19

Handwritten signature or name in Armenian script.

ԻԻՐԻ ՆԵՐՅՈՒԹԻԱՆ
 Ի՛նչ էլ Ի՛նչ անող-Ի՛նչ ան և նոցին լուծան ։
Տպարբեցեալ 'ի Հայրապետութե՛ն .
ՏԵՆՈՒՆ ՂՈՒԿԱՍՈՒ ՍԷՊԱՆ
 կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց ։
 Ի՛նչ 'ի Երևան քաղաքում Վար ընդաշատ
ՏՆ Երեւան քաղաք Ինչպէս պատուի ։
 Ի՛նչ 'ի Թաղաւորութե՛ն . Օգոստոս
ՏՆ Ինչորորդի ՀԵՐԱԿԱՅ
 Բաղրատունւոյ Աղբայի Վարս ։
Ղշատատարութե՛ք սրբազրեցեալ
 'ի ՏՇ սահուէլէ որդւոյ ՏՇ փիլիպ-
 պոսի զայթմազեցւոյ ։
Ղորդեամբ և ծախիւք ՏՇ Բարուի
Շմաւոնեան Շիրազեցւոյ . Քա՛ն 'ի
 պատիւ Ղղայ Մարութ Բոսնիսեան
 նին Փղանաչեանց կոչեցե լւոյ ։
 Զամի տն . 1793
 Թումին Հայոց . Ռմիսբ . Մարտի . 21 .
 Ինչև 'ի Հնդիկս . 'ի Մայրաքաղաքն
Մարտաս ։
Ի Տպարանի Տէր Բարութեանի Շմաւոնեան
Շիրազեցւոյ ։

ԱճԱ
բանակահան

Աստղա
բաշխահան

Թուճահան

Տրախշահան

Բարոյահան

Երկրաշահահան

Տնտեսահան

Ուսումնահան

Բնաբանահան

Քաղաքահան

Տեսահան

Իմաստասիրաթի

Գործնահան

Մենեքա մեծն՝ իմաստա սէր .
 զարուհեստ հանդէտ՝ լեւին ա սէր :
 Թէ որք սմա սիրահա րէր .
 Զանիւք առ ՚ի ծայրն ժամա նէր :

Ա- Բարեկարգ վերջնուր :

Մկրտան համափիւռ իմաստապատում մատենիս՝ կարևոր համարիմ դուն ինչ յօդ մամբ նշուակ զառաջադիր • և զՎսխան սին նշանակել և զհեղինակս • զսր՝ իմբս լուսածագք եղեն և նոցին հանդիսանայն , ի դարս դարս • և զգրեալս նոցին առ ինչ պէտս • աստտին բանասէր վերծանողացդ դնել առաջի • ի ձգել նովաւ յարբունի ճանապարհ և յանսպթաք իմուտս սորին ածել : Ի՛նչ արդ՝ թէպէտ գոն բազում մատենք և գիրք օգտակար , սակս մարդելոյ և խակակրթու թէ համբա

բակաց • բայց ոչ այսպէս ինչ վար
 ժող • իմաստասիրութեան արուես
 տի , որպէս ներածութիւն պոր
 փիւրի • և չեն ինչ գրմանք • քան
 զի գործին գործէ , և արհեստաւորն
 պարծի • ուրեմն եթէ ոք սյլ ըստ
 այլ ելանէ , այլէ գործ նորա :
 Իսկ եթէ ոք ցոյկայ և տենչայ իմաս
 տասիրութե , կարէ արձակապս սովա
 մաննե ընդ դուռն իմաստութե :
 Իս ուսուցանէ զիմաստասիրե լ'ի վն
 էակաց , զմասունս և զընդհանուրս
 տայ ճանչել , և ուսուցանէ զերբա
 զնին գիրս արիստոսէ լի , զԺ սաղո
 դուի և նովաւ զամ իմաստասիրո :
 Զոր սենեքա և սճառէ տեսն
 զլեառն քեզ օրինկ : Քանզի սնուն
 սորին կոչն ներածութե , զի ՚ի գոր
 ծոյնէ առեցեալ , ուստի զուսանողս
 իւր ածէ ՚ի յիմաստութի • զոր
 յառաջ երթալ ուսանն լոցեմք :
 Ապա սորին աղագաւ պարտէ ըն
 թեռ

թե՛ անուշ մտառութեամբ, և ի՛չէ
 բու մի միայն վերժանել. այլ և՛
 դու՛նս կալ առաջի մարդէն,
 և խոնարհութեամբ բեռնա-
 չրիլ ՚ի նանէ, զի որպէս թարց
 աստանման և աշխատութեան սեր-
 մանե լոյ, անկարէ հնձել զցնձուի
 և զուարճութի. այսպէս և առանց
 կրթութեանկարէ ստանալ զմաս-
 տութի, և եթէ հաճոյացի որ, և
 ու այս աճցէ զունկն ակնունիմ և
 յուսամ. եթէ ըստ ջանիցն և ըստ
 կուտիցն զարդիւնս շորհաց յանձն
 իւր ամբարեսցէ. որէ ծայրագոյն
 զանաւոր նշաւակիս և վերջապէս
 զաւող, մատենիս:

Եւսկ զդասաւորութե և զկարգէ սո-
 յին այսքան փոյթ կալաք, զայն որ
 միշտ բաւականէր առ ՚ի յորդորել
 զհմաստասէրս. և վայելուչ ըստ կար-
 գի իրացն:

Վամնորոյ նախապէս եղաք զբնա-
 բանն

բանն, այսէ ներածու թիւնն պոր
 փիւրի • յայտառնել զՏիմն 'ի նախնի
 բնախօսիցն լնելով :

Ի՛նչ յետ նորին՝ զվերժանու թիւնն
 դավթի անյաղթ փիլիսոփայի • զի է
 մեկնօրէն բացայայտիչ ներածուէ :

Չոր նօտրիւ ունի ընդ իւր :

Ապա զլուծումն ներածու թեան,
 և զկնի նորին համառօտ հար
 ցուք և զպատասխան ներածու
 թեան • զոր վայելուչ վարկաք
 դնել 'ի սմա :

Ի՛նչ արդ՝ ըստ վերոյ գրեալ խոստ
 ման կարևոր համարիմք աստէն հա
 մառօտ յիշատակու թեամք 'ի մէջ
 բերել զհեղինակս • յորոց գրեցան
 ըստ կարգի դարուց, առ յորս փայլ
 եցին դատաւորեալ :

Պորփիւր ազնուազարմ փիլիսոփայ
 աշակերտ պղատոնի լիկօպօլսեցւոյ
 յեգիստօսէ :

Վասն որոյ ասէ պորփիւրիոս :

Եթէ

ե թէ պղատոնիոս մերային քստա
կեալ գոյր ամաչեցեալ . թէ զի'
արդ արդեօք 'ի մարմնում իցէ .
և կամեցելոյ յոմանց յարուցանել
նմա սրտինք . արդեւ ասելով շատ
է ինձ որ 'ի բնուէ գոյ ստուէ քսկեր
պու թի : Այլ նչ ստուէ քակերպու մն
ստուէ քակերպ կանգնել :

Չայս գրէ մերայնու թիւնն պոր
փիւրի և աշակերտու թիւն 'ի բա
զում տեղն , անյաղ թ փիլիսոսիայն ,
95 թ զ թ ա հ ա մ բ ի ն ի վեր ծանու
թեանս այս միկ . և զի պղատոն էր
առ փիլիպպոսիւ , արքայի մակեդոնա
պոց :

Իսկ այլք ասեն՝ թէ աղանդ ոմնէր
պղատոնի և նչ աշակերտ , զէ էր ժա
մանակակից զէ ոկղէ տիանոսի կայ
սեր հառմայ . աշակերտ պղատինոսի
և դասակից որոգ ինեայ . յամի փրկու
թե ի բրւ երկերիւր որդի ու թ'ն
երբորդի . ոպ 'ի գիրս կովղ'նայ 204

թ 7

[Թ ղ [Թ ա հ ա մ արին յայտէ :

Աս գրեաց առ քրիսաւորիէ հիպա-
ոսսին հռոմայ • զոր 'ի նախերգա-
սին գրեալէ • եւ այր հարկաւորի
քրիսաւորիէ :

Արեծն Դաւիթ ներգինացի •
ամէնիմաստ անյաղթ փիլիսոփայ •
քեռ որդի մովսէսի խորենացոյն •
եւ լեալ 'ի յա[Թ է նս ուսաւ զհելլենա-
կան զմաստու[Թ իւնն, և [Թ արգամ
նեաց զնե բաժու[Թ իւնն 'ի յունա-
կախի 'ի լեզուս • զոր մեկնեաց հռե-
տորակն քաղցր ոճիւ, և եղ զանուն
մեկնու[Թ եան իւրոյ վերծանու[Թ ՚ի :

Որպէս ճառէ • քերթողահայրն 'ի
գիրս պատմու[Թ եան իւրոյ սյսպէս •
վասնորոյ առեալ մեծին իսահակոյ
և մեսրոպայ զմեղ առաքեցին յաղէք
սանդրի 'ի լեզու պանծալի 'ի ստոյգ,
'ի յողանալ ճեմարանին վերծանու-
[Թ եան :

Ասև երանելի սրբազան կա[Թ ու
ղի

Կեկունն 'ի գրախոտ ցանկալին գրէ
 այսպէս: Դաւիթն ամէն իմաստ ան-
 յողթ փիլիսոսփայն. էր և սա յաշա-
 կիբտաց սրբոյն մեսրոպայ արար զգի-
 րըս սահմանաց և զէակայ. և մեկնու-
 թիւնն արիստատէլի. և ներածու-
 թեանցն պորփիւրի և զայլս. սա էր
 առ թէ ողոսի՞՞ բարեպաշտ թա-
 դաւորի՞՞ յամլինն. 492:

Առբբ գրիգոր, տաթևացի.
 աշակերտ յոհաննու սրտանեցւոյ.
 արար զլուծմունս պորփիւրի. ոպ-
 'ի նոյն երանե լի սրբազան կաթողի-
 կոսի վկայու թե նէ բայցայցաի այս-
 պէս. արար զգիրս բաղումըս երկ-
 նաշնորճ վարդապետու թեամբ, 'ի
 պէտս հայաստանեաց եկեղեցւոյ.
 'ի գորդ և 'ի պայծառու թիւն աշա-
 կիբտացս ճշմարտու թեան և են այ-
 ստքիկ. զմեծ հարցմունքն. զարիստ-
 տէլի գրոց լուծմունքն. նաև զպոր-
 փիւրին, և զայլս. յամլինն 1367:

Ահա սօքա եղեն հեղձնակք, զոր գե
 րափայլ իմաստաւ թեամբ թողն յի
 շատակ • որով աներկեան ցնծու թե
 է մեր զայսմանէ հոգեզարդ մա
 տենէ • զոր 'ի լոյս ածեցեալ տեսա
 նեմք յազգս մեր • ուրեմն փաւ թով
 հասէք առ ցանկալին ձեր • և սիրով
 ընկալեալ վայելեցէք • որպէս զե
 րկք և վաստակք հեղձնակաց գրոյս
 և 'ի լոյս ածողն զոր ճգամբ և աշ
 խատու թի • տերմանն ցին զվաս
 տակս զեղերանու թիւն հնձեցեն •
 և մի ընկցին իբրև զտերմանիս ան
 կեալ յապտու թի, և կամ ընդ փշով
 ընդ տերուանեան բանի :

Այլ 'ի պարտաւ երկրի, հասեալ 'ի
 հունձս մշակեցէք վայելելով, որ
 զցորեան անային • զբանն իմաստա
 թեան ըստ առակողն 34 եթէ
 երանեալէ այր որ եգիտ զիմաստուի
 և մահկանացու որ ետես զհանձար :
 Արդ' բարին զբարի ամանս ժողո
 վե

վելով լեռուք արգասալեր մշակք
 բանին 'ի տանն Եյ :
 Աստի փոյթ կալեալ մեր զգունձա
 րանէ իմաստութեան . օժանդակու
 թեամբ թք հոգոյն և նորին օծե
 լոյ , երջանիկ սրբակրօն ՏՐ Եօ
 րու թի զոր բաղում ջանիւք ցան
 կացաւ տպեցման սորին : Արոյ տէր
 ընդ երկար ամօք և կրկին կենօք ,
 զօճարթ և պսոծառ պստեցէ :
 Չի միշտ ցանկայ զօգուտ հասարա
 կաց և զընու յ ազգին , թողեալ ըզ
 հոգս ընտանեաց և զաւակաց , բնակի
 'ի յօտարուէ և առ ոյսպիսի շահեկան
 զարդիւնաւորութի տքնի . ուրեմն
 թծէ օգնական և մարդ . վսգի է նա
 զարդ յակօբեան տանն իսրայելի :
 Հահմեր և ձմ հաւատացելոց . օգնա
 կան որբոց . մխիթարիչ տրամեցե
 լոց : Ի՞նչ եղեցի որպէս ձիթենի
 պտղալից 'ի տանն Եյ . և ընդ առա
 քելոյն ձայնակցեալ ոգեսցուք :

Տէր

Տէր կազդուրացուսցէ կարողացուս
 ցէ և հաստ սհին արասցէ :
 Ի՛նչ արգ՝ բաւականացի այս ինչ
 սակս իրաց և հեղնակաց • զորոյ ըզ
 թեբու թիս և զլրիպմունս 'ի ք թա
 շատ ներողութեան վերծանողաց
 տունեմք տպաստան • և ե թէ բերք
 ինչ բարեաց 'ի սմա գտցին • այնք
 տուրք ան են : որէ օրհ
 նե ալ 'ի յաւ իտեանս :

Ազնուագարմ՝ պորփիւրի
 թնախօս մեծն՝ փիլիսո
 Գրէ զայս առ բրիսաւոր՝
 որ էր հռոմայ՝ մեծ հիւպա

ոս *
 փոս :
 ոս *
 տոս !

Ներաճուելի Գրեկեղի :

Ե

ԼՈՅՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐԻ՛

քրիստոսի է, եւ յառս

արիստոտէ լի ստորոգու թի՛

զոն վարդապետու թիւն, զիտել

զի՞նչ սեռ՝ և զի՞նչ տարբերու թի՛

զի՞նչ տեսակ, զի՞նչ յատուկ • և

զի՞նչ պատահումն, և ՚իսահմանացն

բացատրու թի՛, և բոլորովն բ յազգս

Բ 2 ԲԱ

բաժնման և տարացուցի սխտանայոճի

եւոյ, սոցայցն տեսու թի :

Համառօտ քեզ ընձեռու թի առնե

լով փորձեցայց, 'ի ձեռն սակաւուց'

իբր 'ներածու թեան յեղանակի :

Չառձերունեացն անցանեւ ըբանիւ,

'ի խորագունիցն 'ի ըսցկալ 'ի խնդ

րոյ, և սլարզագունիցն չափւճորապէս

հանդիպեւ լով :

Արդ՝ աստէն իսկ վաղձագակի,

յաղագս սեւի, և տեսակի • մի' թէ

են' թակայացաւ, և ե թէ միայն' ի սոսկ

մտածու թի կայ' և ե թէ են' թակայա

ցեալ՝ մարմին քէն՝ կամ անմարմին ք,

և ե թէ արդեօք զատելիք, կամ

զգալիք և յայտոսիկ են' թակայացելք :

հրաժարեցից ասեւ խորագունի եւոյ՝

այսպիսոյր իրողութեան • և այլ ևս

մեծի սխտիցեւոյ խուղման :

Իայց՝ զի' արդ յաղագս սոցա և առաջի

կայիցս, բանականագոյն հինքն՝

բուռն

բուռն հարեալ ասացին, և կարի
յաւէտ որք 'ի ճեմարանէն' և այժմ
քեզ վորձեցայց ցուցանեւ Է :

ՅԱՆՏԻ ՍԻՒՆԷ

այց երևեցաւ, եթէ ոչ սեռ
և ոչ տեսակ պարզութարասին :
Քանզի սեռ ասի և ոմանց
ունելով իմն առ մի ինչ և առ միմեա
նքս հաւտըռմն . ը որում նշանակի
հերակլեանցն ասի սեռ 'ի միոջէն'
կալմանէ . և զայս ասեմ 'ի հերակլեայ
բաղմունէն' որք ունին իմն առ միմեմս .
զինմանէն ընտանու թի ըստ բացա
տրուե զայլոցն սեռ ից կոչեցելոյր :
Ի այց' ասի և այլ ազգ դարձեալ սեռ
իւրաքանչեւ ըոցն սերմանց սկիզբն .
կամ 'ի ճնողէն' և կամ 'ի տեղւոյն յոր
մէ որ եղևն , քանզի այսպէս և զովքէս
տէս 'ի տանտալիս այս ասեմք ունել ըզ
սեռն

ըզսեան և զհիւճ լոն 'ի հերակլեայ :
 Ի՞նչ դարձեալ զպին դարոս [Ժեբայ
 եցի գոյ զսեան և զպղատոն աթե
 նայի • քանզի գաւառն սկիզբն է
 իւրաքանչիւր սերման՝ որպէս ծնօղն :
 Բայց այս երևեցաւ առ ըն ձեռնն ըն
 հանդանակեալս, զի հերակլեանքն
 'ի հերակլեայ 'ի վայր կոյս իջա
 նելով սեան, և կիկրոպեանքն՝ ի
 կիկրոպեայ • և սոցայ բն մերձաւորք •
 և նախկին անուանեցաւ սեան,
 իւրաքանչիւր սերման սկիզբն •
 և զկնի այսորիկ զբաղմու [Ժին՝ 'ի մի
 ոջոյցն սկսմանէ՝ օր'գոն • 'ի հերակ
 լեայ բացորոշելով և յայլոցն մեկ
 նելով և ասացաք զբոլոր հաւա
 բունն հերակլեանցն սեա : Ի՞նչ այլ
 ազգ դարձեալ սեա ասի, ընդ որով
 դասի տեսակն ըստնմանու [Ժե, [Ժե
 թևս սոցայոր ասացեալ • և քանզի
 սկիզբն իմնէ այսպիսի սեա ըս ընդ սո
 վաւցն • և [Ժ ոճի և սբազմու [Ժ իւն
 պո

պարունակեալ, զամ զընդ սովաւցն :

Արդ՝ եռակի սեռայր ասացելոյր •
յազսգս երրորդին առ խնայտա
սէրս է՝ բան • զոր և ենթագրե լովք
բացատրեցին •

Ան գու առել զլուս բազմաց և փարբէ
րեցելոցն փետակա • 'ի շէրս և շինչն
« փարբէտալ :

Արդոն՝ կենդանին • բանզի ստորոգի
ցելոյրն է ինչ որ զմիջէն ասի մի
այնոյ ոտ անհատքն • որդան՝ սակրա
տէսն և սայն և սյան : Իսկ որք զյոլ
վոյն իբր սեռք և տեսակքն և տար
բերութիքն և յատուկքն՝ և պատահ
քնն հասարակաբար՝ սյլոչ յատկա
պէս ուսէք : Ի՞նչ է սեռ որդոն՝ կեն
դանին, և տեսակք հիկէն՝ մարդ
և տարբերութի որպակ՝ բանական
և յատուկք որբար ծիծաղական :
և պատահ, որդոն՝ սպիտակն, սեռն
նըստեալն : Արդ՝ զմիոյր միայնոյր

ստորոգիցելոյրն տարբերեն սեռքն,
 այնու որ զյոլովեցնէ բացատրեալ
 ստորոգիլ, ըստ յոլովեցն տեսակաց զի
 տեսակքն՝ թէպէտ և ըստ յոլովեցն
 ստորոգին, այլնչ տեսակաւ տարբերե
 ղե լոց՝ այլ թուով՝ քանզի մտղ տեսակ
 ելոյր ստորատոյր և պղտանոյր ստորո
 գի՝ որքնչ տեսակաւ են տարբերք,
 այլ թուով: Իսկ կենդնին սեռելով՝
 մարդոյր և ձիոյր և եղն ստորոգի՝ որք
 տարբերեն տեսակաւ՝ ի միմեանց՝ այլ
 ոչ թուով միայն: Եւ յատկոյրն տար
 բերէ սեռին՝ զի յատկոյրն պիտոյր տե
 սակոյր որէ յատուկ ստորոգի՝ և զընդ
 տեսիւն անհատիցն՝ ոպ ծիծաղակունն՝
 մարդոյր միայնոյր՝ և զըստ մասանցն
 մարդոյրն: Իայց՝ սեռն ոչ զմիոյր
 տեսակոյր ստորոգի՝ աչ շտէն և
 շտէնէն զիսկ Գտարբե
 րից և զպատահիցն տարբերէ սեռն,
 զի թէպէտ ըստ յոլովեց և զտարբե
 րեցելոց տեսակաւ ստորոգին տար

բերքն և հասարակաբարն պատահ
 մանք • այլ ոչ ՚ի ներու մն զե՞նչ էն
 ստորագին : Հարցեալ մեր զայն զոր
 է ստորագին այտքիկ • առաւել
 ՚ի ներում որպիսի ի՞նչ էն • քանզի ՚ի
 հարցանելն որպիսի ի՞նչ մարդն •
 ասեմք թէ քանական • և ներ որ
 պիսի ի՞նչ ագաւն ասեմք թէ սե
 աւ, և է քանականն տարբերուին •
 իսկ սեաւն պատահումն : իսկ յորժամ
 զե՞նչ մարդն հարցանիցիմք • կեն
 դանի պատասխանեմք • և է մարդ յոր
 սեւոյր կենդանին : իսկ ապա Չքլ
 լեցն աւել շեռն • զատուցանէ զս
 յայնցանէ որդմոյր միայնոյր զանհաթ
 ցոն ստորագիցի : իսկ Չքլե՛րե՛րե՛րե՛րե՛ր
 քե՛սի՛ս զատուցանէ զսայնցանէ
 իբրու թէ տեսակաց ստորագիցելոց
 կամ իբր ՚ի յատկացն : իսկ ՚ի շե՛ր
 զե՞նչն սպորճե՛ալ, մեկնէ ՚ի տարբեր
 ցելոցն և ՚ի հասարակաբար պատահ
 ցելոցն, քանզի ոչ ՚ի ներում զե՞նչ էն

այլ՝ ի ներում որպիսի ինչէն • կամ
զիարդ ունի ստորոգի՝ որ իւրաքան
չեւրոյն ստորոգի • ոչնչ ապա ուրեմ
աւելորդ՝ և ոչ նուազ պարունակէ
սեռոյրս ճառեցեալս ենթադրու
թիւն մտածութեան :

Եւրոպայի Տեսակէ :

Եսակասի՝ և ի վերայ իւրա
քանչեւրոյ կերպի, ըստ ո
րումասի նախտեսակ արժանի գուռ
զութէ • և ասի տեսակ և այս որ ընդ
բացատուեալ սեռ ինչսէ • ըստ որում
սովորեցաք ասել զմարդ՝ տեսակ
կենդանոյ՝ սեռոյր եւ լոյր կենդանոյր •
և սպիտակն գունոյ տեսակ, և եռան
կիւնին ձևոյ տեսակ • և եթէ սեռն
բացատուեն լով՝ զտեսակն յիշեցաք
ասելով, զյոլովիցն և զտարբերեցե
լոցն տեսակաւ, ի ներում զինչէն
ստորագեալ : Ի՞նչ զտեսակն ասեմք
զայն

Ղայն, որ ընդ բացատուէլ սեռ իճնէ՛,
 գիտել պարտէ, վճղի սեռ ուրումնէ՛
 սեռ • և տեսակ ուրումնէ՛ տեսակ,
 երկաքանչեւր երկաքանչեւրայր հար-
 կէ և երկուցունց բանս վարել եր-
 կոքումբք: Արդ՝ բացատուեն ըղ
 տեսակն սյապէս: Տէսակ՝ Գաստն ընդ
 սեռն: Տէսակն յարան սեռն «փոքոգի»:
 Եւ և սեռ սյապէս: Տէսակն շարունակն
 և շարունակն քանակն ի ներսն շինչն
 «փոքոգի» է:

Այլ այս բացատուի յատկագունին
 եղեցի որէ միայն տեսակ: Իսկայլքն
 եղեցին արդեօք ոչ յատկագու-
 նին, և հաւաստի եղեցի ասացեալն
 զայս յեղանկ ըստ իւրաքանչեւր ստո-
 թողու թեան՝ Կն ինչ սեռականա-
 գոյնք • և դարձել այլ յատկագոյնք՝
 և ընդ մէջ սեռականագունիցն և
 յատկագունիցն այլք, և էսեռա-
 կանագոյնքան զոր ոչ եղեցի այլ վեր-
 անցեալ սեռ, և յատկագոյն որէ տե-
 սա

սակագոյն քան զորոյ զկնի ոչ եղիցի
 այլ վայր անցել տեսակ, և ընդ մէջ
 սեռականագունին և տեսականա
 գունին • սեռք և տեսակք նոյնք •
 Բայց սակայն առայլ և առայլ տ
 առակք, և եղիցի 'ի վերայ միոյ ստո
 բողուն թեան հաւաստի ասացեալս •
 Գոյացու թիէ սեռ և ընդ սովու
 մարմին, և ընդ մարմնովն շնչաւոր
 մարմին ընդ որով կենդանին, և ընդ
 կենդանեաւն բանական կենդանին
 ընդ որով մարդն, և ընդ մարդովն
 սոկրատէս պղատոն և ըստ մասանց
 մարդկան • Սբդ' սոցն գոյացու թի
 սեռականագոյն որ միայնէ սեռ • և
 մարդ յատկագոյն և որ միայն տեսա
 կէ • և մարմին տեսակ գոյացու թի
 և սեռ շնչաւոր մարմնոյ, այլ և
 շնչաւոր մարմինն տեսակէ մարմնոյ
 և սեռ կենդանւոյ, և դարձեալ
 կենդանին տեսակէ շնչաւոր մա
 րմնոյ և սեռ բանական կենդանւոյ,
 և

և բանական կենդանին տեսակէ՛ կեն
դանւոյ և սեռ մարդոյ, և մարդ
տեսակէ՛ բանականին կենդանւոյ,
բայց ոչ ևս է՛ սեռ ըստ մասանցն
մարդկան՝ այլ միայն տեսակ, և ամ
առաջնոյ անհատիցն մերձաւորութար
տեսակ ասի միայն և ոչ ևս և սեռ :

Արդ՝ որպէս գոյացութի վերնա
գոյնելով ոչ ինչ գոլով նախ քան
զնա սեռէր սեռականագոյն • այս
պէս և մարդն տեսակելով յետ որոյ
ոչ ինչէ՛ այլ տեսակ • և ոչ ինչ յայն
ցանէ՛ ՚ի կոտորելոցն կարօցելոց ՚ի
տեսակս անհատիցն ելոց • քանզի ան
հատէ՛ սոկբատէս և պղատոն և միայն
տեսակ և վերջին տեսակ՝ և որպէս
ասացաք յատկագոյն • իսկ միջնքն
յառաջ քան զնոսացն եղիցին տե
սակք, իսկ զկնի սոցայցն սեռք :
Ապա ուրեմն այսօքիկ ունին երկուս
կալմունս առ ՚ի յառաջ քանզ սո
սայն

սայն ըստ որում տեսակք ասին գոլ
 սոցան իսկ առ զկնի սոցայն ըստ որ
 ըստ սեռք սոցան ասին գոլ, բայց
 ծայրքն մի ունին կալումն, քանզի
 սեռականագոյնն իբրու թէ առայն
 որ ընդ նովաւն է ունի կալումն սեռ
 ելով ամենեցուն գերագոյն՝ իսկ
 իբրու առ որ նախ քան զինքն ոչ
 ևս ունի վերագոյնելով և առաջն
 սկիզբն, իսկ յատկագոյնն մի ունի
 կալումն իբրու յառաջ քան զինքն
 որոյ է տեսակ՝ իսկ իբրու առ ՚ի զկնի
 քան զինքն ոչ այլ ազգ ունի: Այլ
 և անհատիցն տեսակ ասի և տեսակ
 անհատիցն՝ իբրու պարունակելով
 զնոսան և տեսակ դարձել առաջնացն
 քան զինքն՝ իբրու պարունակելալ ՚ի
 նոցանէ: Արդ՝ բաց որոշի սեռա
 կանագոյնն և սյսպէս, որ սեռէ ոչ
 տեսակ, և դարձեալ գեր զոր ոչ
 ինչ եղցի այլ վերանցեալ սեռ,
 և տեսակագոյն որ տեսակելով. ևս
 որ

որ տեսակելով • զն թաժանեցուք
 'ի տեսակս, և ևս և որ զյոլովիցն և
 զտարբերայն թոճով 'ի ներում զն
 չէն ստորագի: Իսկ միջինքն ծայրիցն
 ընդ միմեամբք կոչին տեսակք և
 սեռք • և զիւրաքանչիւր նոցան տեսակ
 դոլ սեռ դնեն՝ բայց առ այլ և առ
 այլ առեալք: Իսկ առաջոյքս 'ի յատ
 կագունիցն մինչև 'ի սեռականա
 դոյնան եկեալք 'ի վեր սեռք
 սսին և տեսակք և ընդ միմեամբք
 սեռք որպէս աղամեմնոն ատրիդէս
 և պելովպիդէս և տանտալիդէս և
 վերջինն արամազդայ • այլ 'ի վերայ
 ազգաբանու ժեցն 'ի մի տարեալ
 հանեն, և կ բերասել 'յարամազդ
 զսկիզբն իբրու բազում անգամ:
 Իսկ 'ի վերայց սեռիցն և տեսա
 կացն զն այսպէս ունի, քանզի զնչ
 հասարակ մի սեռ ամենեցունց էակն
 և զն թմ հոմասեռ ըստ միում վեր
 նագոյնն սեռի • ողասէ արիստո
 տէլ

տէլէս : Այլ զիցի ողջ 'ի ստորո
 գուծիսն առաջինքն տասն սեռք .
 որդոն սկզբունք տասունք առա
 ջինք , և թէպէտ զամն դք էակս
 կոչիցէ հոմանունաբար ասէ կո
 չեսցէ , և ոչ փաղանունաբար՝ քան
 զի եթէ միէր ամենեցունց հասա
 րակ սեռ էակն փաղանունաբար՝
 ապաքէն ամք էակն ստորոգին :
 Արդ՝ տասնելոյ առաջինցն հասա
 րակուծիւն ըստ անուանն միայն ,
 և ոչ ևս և ըստ քանին որ ըստ ա
 նուանն , արդ տասունք սեռակա
 նագոյնքն և յատկագոյնքն ներ թու
 ումն իմն Թն այլ ոչ յանհնին : Իսկ
 անհատքըն որ էին զկնի քան զյառ
 կագոյնսն անհունք վանն որոյ մինչև
 ց յատկագոյնսն՝ ի սեռականագունիցն
 իջեալք հրաման տայր պղատոն դա
 դարել՝ և իջանել իձեռն միջնոցն
 քաթանելով տեսակարարօք տար
 քերուծեամբքն , զանհունսն ա
 սէր

սէր թողուլ, քանզի ոչ գոյ լինել
 'ի սոցանէ մակացուի, և ի ջանելով
 'ի յատկագոյնսն հարկէ բաժնելով
 զնոսն միշտ ընդ բազումսն գնալ,
 և ելանելով 'ի սեռականագոյնսն
 հարկէ շարունակել զքաղմութիւն,
 քանզի 'ի մի վայր ամիտիէ զբազմացն
 'ի մի բնութիւն տեսակն և ևս ա
 ռաւել սեռն: Իսկ ըստ մասնեայքն
 և ըստ իւրաքանչիւրն ներհակք
 'ի բազմութիւն միշտ բաժանեալ
 լինին, քանզի տեսակին կցորդու
 թեամբք բազում մարդիկք մու,
 իսկ ըստ մասամբք մի, և հասարակն
 յոլովք, քանզի բաժանականէ միշտ
 իւրաքանչիւրն և բազձաձական և
 եղարար հասարակն: Արդ՝ բացա
 տուեցելոյր սեռոյրն և տեսակոյրն
 զինչ երկոքանչիւրն սեռոյրն եզոյր
 ելոյր՝ և տեսակացն յոլովից, քանզի
 միշտ 'ի յոլով տեսակսն կոտորումն
 սեռին, զի սեռն միշտ զտեսակէ

ստորոգի • և թմբ վերնադոյնքն ըզ
 վայրնոցն , և տեսալն և ոչ զմերձաւ
 որէն իւրոյ սեռէ , և ոչ զվերնոցն ,
 քանզի ոչ հակադարձէ , քանզի միշտ
 պարտ և արժանէ հանդէտքն զհան
 դիտիցն ստորոգիւ ող խխնջա
 կանն զձիոյր , կամ մեծն զնուաղիցն
 որպէս կենդանին զմարդոյ , և նուա
 շքն զմեծիցն ոչ ևս , քանզի ոչ ևս զկեն
 դանին ասասցես մարդ • ող զմարդն աս
 սացես կենդանի գող , քայց գորոց տե
 սալն ստորոգիցի զնոցանէ՛ ի հարկէ և
 տեսալին սեռն՝ ստորոգեացի՛ և սե
 ռի սեռն մինչև ցսեռականադոյնն :
 Քանզի եթէ ճշմարիտէ սոկրատէս
 մարդ ասել և զմարդն կենդանի և
 զկենդանին դոյացութի • ճշմարիտ
 և զսոկրատէս մարդ կենդանի ասել
 և դոյացութիւն : Արդ՝ միշտ զվեր
 նադունիցն ստորոգիցելոց ըզ
 վայրնոցն , և տեսալն զանհատէն
 ստորոգեացի , և սեռն զտեսակէն և

զանհատէն , քանզի ասի սեռականա
 գոյնն զամենեցունց զընդ միմեւք քն
 սեռից և տեսակաց և անհատից , և
 սեռ որ յառաջ քան զյատկագոյնն
 է զամենեցունց զյատկագունից և
 զանհատիցն , և միայն տեսակքն զա
 մենեցունց զանհատիցն • և անհատքն
 'ի վերայ միոյր միայնոյր զմասնեայցն ,
 և անհատ ասի սոկրատէս • և այս ինչ
 սպիտակ • և այս անուն որ եկն առ
 մեզ սուիբոնիսկոսի որդին , ե թ է մի
 այն նորա իցէ սոկրատէս որդի :
 Արդ՝ անհատք ասին այսպիսիքս՝ զե
 յատկու թեց բաղխացաւ իւրաքան
 չիւրն որոց հաւաքումն ոչ 'ի վերայ
 այլոյ սւրուք եղիցի ըստ մասնեայցն .
 քանզի սոկրատայ յատկագոյնքն ոչ
 և մակ այլոյ ուրուք լիցին ըստ մասան
 ցըն , բայց սակայն մարդոյն զայս ա
 սեմք հասարակին յատկու թի եղիցի
 նոյն՝ ի վերայ յոլովից • տինա առաւել
 'ի վերայց ամենեցուն ըստ մասինցըն

մարդոցը՝ ըստ որում մարդիկք :
 Արդ՝ պարունակի անհատն՝ ՚ի տե-
 սակէն • և տեսակն՝ ՚ի սեռէն, քանզի
 բոլոր ի՞նչ սեռնէ, և անհատն մասն,
 և տեսակն բոլոր և մասն՝ այլ մասն
 այլոյ • և բոլորն ո՞չ այլոյ՝ այլ այլոց,
 քանզի մասամբքն բոլորն: Արդ՝ յա-
 ղազս սեռի և տեսակի • և զն՞նչ
 սեռականագոյնն • և զն՞նչ յատկա-
 գոյնն • և զն՞նչ սեռք որև տեսակ
 և զն՞նչ անհատք, և քանի օրինակ
 զսեռն և զտեսակն ասացեալ է :

Յաշո՞՞ Տարբերութեան :

Արբերութի՝ հասարկբարև
 յատկանքս, և յատկեղ ասացի •
 զի հասարակաբար տարբերիլ այլ
 այլոյ տսի այլութք զանազանեալ :
 Ող զի արդ և իցէ, կամ առ ինքն • կամ
 տու այլ • զի տարբերէ սոկրատէս ՚ի
 պղատոնէ՝ այլութեմք և ինքն ինք
 եան

Եան մանկաներ լոյր, և այրեցե լոյր •
 և ներգործե լոյր • ինչ կամ դադարե
 ցե լոյր, և միշտ իւր ինչ պէտս ունե լ
 այլու թիս • և յատկապէս տարբե
 րեալ ասի այլ այլոյ, յորժամ անան
 ջատե լի պատահմամբ այլոյն տար
 բերիցէ, և անոն ջատե լի պատա
 հաւմն խաժակնուի • արծունկու թի
 և որպիսի ՚ի վերէ սեւեռեալ, իսկ
 յատկեղքն տարբերիլ այլ այլոյ ա
 սին • յորժամ տեսակարարաւ տարբե
 րու թ ք զանազան իցէ որպէս մարդ
 ՚ի ձիոյ • տեսակարարաւ տարբերու
 թեամբ զանազանեալ գառ • բա
 նականին որակու թ ք, և գրէ թ է
 ընդհանսւր ամենայն տարբերու
 թիւն այլայլակ առնէ առ եղեալ
 ումեք • այլ հասարակաբարն, և յատ
 կապէսն, այլայլակ առնեն • իսկ
 յատկեղքն այլոյ Քանզի տարբերայն
 են ինչ որ այլայլակ առնեն, և են
 որք այլ: Աւր՝ որք այլն առնեն տե
 սակ

սակարազք կոչին • իսկ՝ որք այլայլա
 կանն՝ պարզաբար տարբերու[ծ իւն :
 Քանզի կենդանուցն տարբերու
 [ծ իւն առ էակեալ բանականին՝
 այլէարար , տեսակ մարդոյ կեն
 դանույ էարար : Իսկ՝ շարժելոյն
 այլայլակ միայն առ դադարումն
 արար : Իսկ ապա փն այլ իսկ՝
 միուսն այլայլակ միայն էարար :
 Արդ՝ ըսա այլարարակքս այսոքիկ
 բաժանմունք լինին՝ ի սեռիցն՝ ի
 տեսական • և սահմանքն բացատու
 ե ալ լինին՝ ի սեռէ ելով և յայս
 պիսեաց տարբերու[ծեանց : Իսկ
 ըստ միայն այլայլուսան՝ այլայլու
 [ծ իւն միայն բաղկանայ , և որպէսքն
 ունեւ լով փոփոխմունք : Արդ՝ ի վե
 րուստ դարձեալ սկսանելով ճառել ի
 է՝ ի տարբերու[ծեանցն • ոմանք են
 անջատականք • և ոմանք անանջատե
 լիք : Քանզի շարժելն և դադա
 լելն և ողջելն և հիւանդանալն և

և որքան միանգամ սոցա հաւասար
 ի՞նչ անջատականէ՛ր իսկ՝ առ ծռուն
 կըն գոլ կամ պընչատ կամ բանական
 կամ անասուն անսոնջատականք են :
 Ի՛նչ անանջատականիցն են որ ըստ
 ինքեանց են և են որ ըստ պտ
 տահման • քանզի բանականն ըստ
 ինքեանէ՛ մտորոյ և մահկանա
 ցուն և հանճարոյն գոլ ընդ ու
 նական :

Իսկ առ ծռունկն և այնչաան գոլ
 ըստ պատահման և ոչ ըստ ինքեան :
 Արդ՝ որք ըստ ինքեան առ լինին ՚ի
 գոյացութեան առեալ լինին բանի
 և առնեն այլ :

Իսկ ըստ պտտահմանքն ոչ ՚ի գոյ
 ացութեան առեալ լինին բանի
 և ոչ առնեն այլ • անլ այլակ •
 և այնք որ ըստ ինքեանց են ոչ ըն
 դունին զառուելն և նոճաղն :

Իսկ՝ պտտահմանքն թէպէտ և ան
 անջատելիք իցեն սաստկութիւն
 և

և նուազու թիւն ընդունին :

Քանզի ոչ սեռն առաւել և նուազ ստորագի որոց իյէ սեռ և ոչ սեռին տարբերութիւնքն . ընդորս բաժանեալ որոշեցաւ . զի սոքայ են որ զիւրաքանչիւր ուրուք զբանն լցեալ կատարեն :

Քանզի գոլն իւրաքանչիւր ումք մի և նայնէ՛ ոչ սաստկութիւն և ոչ նուազութիւն ընդունելիէ :

Ի՞նչո՞ւ առճշունակն գոլ կամ պընչատ կամ այլ ազգ օրինակ ինչ գոյ բերեալ՝ և սաստկանայ և նուազութիւն բերիէ :

Արդ՝ երիցս տեսական տարբերութեանց տեսեցեւոց ոմանց եւոյ անանջատականաց և ոմանց անջատեւոյ . և դարձեալ անանջատիցն ոմանց եւոյ ըստ ինքեանց և ոմանց ըստ պատահման :

Իարձեալ ըստ ինքեանցն տարբերութեանց ոմանք են ըստ որս
բա

բաժանեմք զսեռն ի տեսակն և
 ոմանք ըստ որս բաժանեալքն
 տեսակ տրտրին. հի՛ղան, ըստ ին
 քեան տարբերութեան ամենեցունց
 այսպիսեաց կենդանւոյն ելոյր շէն
 շուոր և զգայուն բանական և անա
 սուն մահկանացու և անմահ, զի
 շնչաւորին և զգայնոյն տարբե
 րութիւն ենթակայական է կեն
 դանոյն գոյացութեան :

Քանզի կենդանին գոյացութիւն
 շնչաւոր զգայուն է :

Իսկ մահկանացուն, և անմահին
 զանազանութիւն և բանականին
 և անասնոյ, բաժանեալք են ի
 կենդանւոյն զանազանութեանց,
 քանզի ի ձեռն սյզսեռն ի տեսակս
 բաժանեմք, այլ այսք բաժանական
 զանազանութիւնս սեռիցն շարալիկնք
 լինին՝ և բաղկացականք տեսակացն :

Քանզի կոտորի կենդանին բանա
 կանին և անասնոյն զանազանութիւն
 և

և դարձեալ մահկանացո՞ւին և ան
մահին տարբերութեամբք, այլ բա-
նականին և մահկանացո՞ւին տար-
բերութիւնք բաղկացական լինին
մարդոյն • և բանականին և անմահին
աստուծոյ •

Իսկ՝ անասնոյն և մահկանացո՞ւին
անասուն կենդանեաց • այսպէս և
վերնագոյն գոյացութե՞ք բաժանա-
կան ելոյր շնչաւորին և անշնչին
զանազանութեմք • և զգայնոյն և ան-
զգայնոյն • շնչաւորն և զգայունն
շարաւեալ ընդ գոյացութեան
բացակատարեցին զկենդանին •

Արդ՝ վասն զինոյնք որպէս զինորդ-
աւեալք լինին բաղկացականքն և
կամ զինորդ բաժանականք տեսակ
արարուք ամբն կոչին, և սոցա՛ յաւէտ
պէտքեն՝ ի բաժանմունս սեռիցն և
՛ի սահմանս, այլ ճշ ըստ պատահման
անանջատից որ չափ և սառաւել
և անջատելոցն՝ զոր և որոշելով ասեն

Տարբերութիւն որով առաւելու փեսայն
 անշտան ֆրանդի մարդն քան զկեն
 քանին աւելի ունի զքանականն
 և զմահականացուն , զի կենդանին և
 ոչ մի ինչ ոչէ յայտցանէ , ապա
 թէ ոչ ուստի տեսալքն կալցին
 զանազանութիւնս , և ոչ զամ զհակա
 կայսն ունի ապաթէ ոչ նոյն համան
 գամայն կալցի զհակակայսն ։
 Այլ որպէս արժանի առնեն զօրու
 թիւ զամենայն ունել զընդ ինքեամբն
 զանազանութիւնս ։ Բայց ներդոր
 ծու թիւ և ոչ միտչ , և այսպէս և
 ոչ յօն ընչէ ինչ լիցի ։ և ոչ հակակայ
 քըն մհա առ ինմանէ ։ և որոշեն զնա
 և այսպէս ։ Չանազանութիւն է և շոյուլից
 և շարբերեցելոց փեսայա ՚ի նիւան ոչ քե
 ինչն սորոգելալն ։ Քանզի քանականն
 և մահականացուն զմարդոյ ստորագալ
 ներուամ ողի ինչ մարդն ասեմք այլ ոչ
 ներուամ զինչէն քանզի զինչն հարցիցե
 լոյ կենդանի ։ այլ ոչ եթէ քանական
 և

և մահկանացու ընտանեքար բացա
 րեսցուք, զի յիրաց 'ի նիւթոյ և
 'ի տեսակէ բաղկացելոյ. կամ 'ի համե
 մատաբար տեսակաւ և նիւթով
 զբաղկացուցիւն ունողացն. որպէս
 այրածեղի 'ի նիւթոյ 'ի պղծնոյ. և 'ի
 տեսակէ 'ի ձեոյ: Այսպէս և մարդն
 հասարակն և յատուկն 'ի նիւթոյ
 համեմատաբար բաղկացուցուի տես
 և 'ի կերպէ տարբերութեանն:
 Բայց՝ բոլոր այս կենդանի բա
 նական մահկանացու մարդն ասի. ող
 անդրիաձեն, բայց՝ ենթագրեն
 զայսպիսի տարբերութիւնս և այս
 պէս: Տարբերութիւն է որ յիշելի բնա
 ղիւնէ շնորհն յոյն սէլէ, զի բանականն և
 անասունն՝ զմարդն և զձին. որէ ընդ
 նովիմք սեռիւ կենդանե՞ն մեկնէ,
 և բացատրեն և այսպէս: Տարբերու
 թիւն է որոշելէս աստիճանիւն իւրաքանչիւրն.
 զի ըստ սեռին ոչ ինչ զանազանե
 ցաւ: Քանզի կենդանիք և մեք
 և

և անասունքն, այլ բանականն առ
 եդեալ մեկնեաց զմեզ՝ ի նոցանէ,
 և բանական մեք և թէքն՝ այլ մահ
 կանայուն առեդեալ մեկնեաց զմեզ
 ի նոցանէ: Ի՞նչ առարտագործելով
 զյաղագոս տարբերութե մի զդէպի
 ասել զմեկնողայն, զընդնովիմբ
 մեռի՞նք ու տարբերութիւն, այլ որ
 ի գուն բաղարկոցէ և զգննչ էրն
 փոլ, և որ իրինէ մասն, զի ոչ եթէ
 բնաւորեալն նաւել տարբերու
 թիւնէ մարդոյ, թէպէտ և յա
 տուկ մարդոյնէ: Քանզի ասասցուք ի
 կենդանեացն գոմանս նաւել բնա
 ւորեալ և գոմանս ոչ՝ մեկնելով
 յայլոցն, այլ բնաւորելն նաւել ոչ
 է շարալքական գոյացութեան և
 ոչ մասն նորան. այլ ճահողութիւն մի
 այն վր ոչն գոլոյ որպէս յատկապէս
 տեսակարարութն ասացեալք տար
 բերութիւն: Արդ՝ եղիցին տեսակ ա
 բարութք տարբերութիւնք որք այլ
 տե

տեսակ առնեն և որք 'ի ներում
 զի՛նչ էրն գող յարաւոցին • քայ
 արդ յաղադս տարբերութեան
 շատ է այս քան :

Յաղագս Յարի :

Յատուկն բաժանեն քրկի :
 Քանզի է որ միայնու թի միք
 տեսակի պատահեց թէ պէտ
 և ինչ ամենայնի • Թպ մարդ ըւմ բժշկելն
 կամ երկրաչափելն , և է որ ամին
 պատահեաց տեսակի թէ պէտ և ինչ
 միայնում , որպէս մարդու թ գող երկ
 ոտանի , և է որ միայնումն և ամի և
 երբէք , որպէս մարդու մն ամենայնի
 ներածութիւն ալև որիլ , է՛ւ չորրորդն
 յորժամ 'ի մի վայր եկն ժողովեցաւ
 և միայնումն և ամենայնին և միշա ,
 ող և մարդոյ ծիծաղականն : Քան
 զի թէ պէտ և ինչ ծիծաղի՛ այլ ծիծա
 ղական ասի • ինչ ահա ծիծաղել լոմս
 այլ

այլ բնաւորելովս, և այս միշտ նմա
բնակիցէ՝ որպէս և ձիոյ խխնջակունս,
քանզի այսոքիկ և իսկպէսք յատուկք
ասին, զի և հակադարձ է. քանզի թէ
ձի խխնջական և թէ խխնջական ձի

Յապազս Պարսկան :

Մտահուսնէ որ լինի և բա
ցալինի առանց են թակային
ապականութե . և բաժա
նի յերկուս , քանզի է նորա որ ան
ջատականէ . և է որ անանջատելի,
քանզի քուն է ին անջատական պատա
հուսնէ, իսկ սեւան դող անանջատա
բար ազուաւու, և եթովպացւոյ
պատահեաց : Բայց կարէ իմանալ և
ընդ միտածել և ազուաւու սպիտակ
և եթովպացւոյ 'ի բաց ընկեցեալ
զգայնն առանց ապականութե են
թակային, Եւ որոշեն և այսպէս :

Պարսկահէ որ ձեր ընդուսնի 'ի նոյնուս

Գուլ կան զի Գուլ • որև իչ սեռ
 և իչ տարբերութիւն և իչ տեսակ
 և իչ յատուկ, բայց միշտ նենթակայ
 ում ենթակայացեալ բացորոշե լոց
 ամենեցուն նախագրեցե լոցն և ասեմ
 սեռի • տարբերութեան • տեսակի,
 յատկի • պատահման ճառելի է զինչ
 հասարակ առէ սոցան և զինչ յատուկ :

Յազագս առեցն հասարակացն և յարկեց.
 Սիւնեցն և սիւնեց և քարէիբոմբիան
 յարկն և պագահանն :

Ասորակ ամենեցուն զյոր
 Լցն ստորոգիւ, այլ սեռն
 զտեսակաց և զանհատիցն՝ և
 տարբերութիւնսն պէտքսն սիսկ տեսակն
 զընդ ինքեամբ անհատիցն՝ և յա
 տուկն զտեսակէն որոյ քն յատուկ և
 զընդ տեսակաւն անհատիցն՝ և պա
 տահումն զտեսակացն և զանհատիցն :
 Քանզի կենդանին զձիոյ և զարջառոյ
 ստորոգի տեսակացելոց, և զայսմանէ
 ձիոյ և զայսմանէ արջառոյ անհատից
 ելոց :

Լոց ։ Իսկ անասունն զձիոյ և զար-
 ջառոյ ստորոգի և զըստ մասնեց, բայց
 տե՛սին հիդա՛ն • մարդ զըստ մասնեցն
 ստորոգի՛ և յատուկն • որ՛դոն ծիծա-
 ղականն և զմարդոյ և զըստ մասնեցն :
 Բայց սեռան և զտե՛սկէն զագուառուց
 և զըստ մասնեացն պատահումն ե-
 լով անանջատելի, և շարժիլն զմար-
 դոյ և զձիոյ անջատականն լով պատս-
 հումն՝ այլնախապետաբար զանհա-
 տիցն, բայց ըստ երկրորդ բանի
 պարունակողացն զանհաստ ։

Եւստիստոս հասարակաց • Է-Է և դալիլիու-Է-Է-Է :

Մտարակաց սեռի՛ և տար
 բերու[Թ]ն, պարունականն
 դոլ տեսակաց, քանզի պա-
 րունակէ և տարբերու[Թ]ի զտեսակս
 [Թ]էպէտ և ոչ զամենայն ուղ սեռն,
 քանզի բանականն [Թ]էպէտ և ոչ
 պարունակէ զանասունն որպէս կեն-

Գ

Յ

դա

դանին, այլ պարունակէ զնձ և
 զմարդ, որք են տեսակք: Արդ՝ որ
 քանք միանգամ ստորոգին զտեռէն
 իբր զտեռէ և զընդ նովա՛ն տեսակա
 ցըն ստորոգեսցի. և որքան զտարբե
 լութենէն իբրու զտարբերու
 թենէ և զնոցանէ տեստկացն
 ստորոգեսցի: Քանզի զտեռէ զկեն
 դանւոյն իբր զտեռէ ստորոգի՝ զոյա
 ցութի և զշնչաւորն, այլ և զընդ
 կենդանեաւն տեսակաց ամենեցունց
 ստորոգին այսոքիկ մինչ և ցան
 հատան: Տարբերութիւն եւոյր բանա
 կանին ստորոգի իբր զտարբերու
 թենէ բանիւն վարիլ այլ և ընդ
 բանականիւն տեսակաց ստորոգեսցի
 վարիլ բանիւն: Բայց՝ հասարակէ և
 բացաբարձիցեւոյ կամ սեռին կամ
 տարբերութեան, բացաբառնիլ
 զընդ նորօքսն: Քանզի ոչ եւոյր կեն
 դանւոյ ոչէ մարդ և ոչ ձի, այսպէս
 և ոչ եւոյր բանականին ոչ ինչ եղի

ցի կենդանի որ բանիւ վարի :

Բաղագ Բարեկց՝ Սէրէ և Տարբերութեան :

Յատուկէ սեռի՝ ի վերայ յո
լովեց ստորագիւլ . քան զորմէ
տարբերութիւնն և տեսալն և պատա
հումն և յատուկն , զէ կենդանին
զմարդոյր և զձիոյր զհաւէ և զօձէ .
իսկ քառուտանին՝ ի վերայ միայն այնո
ցիկ որ չորս ոտս ունին , և մարդն՝ ի
վերայ միայնց անհատիցն . և խխնջա
կանն՝ ի վերայ միայնոյր ձիոյ և ըստ
մասնեայցն , և պատահումն նմանա
պէս՝ ի վերայ նոճազեց , Էւ պիտի տար
բերութիւնս առնուլ որովք կոտա
րի սեռն ոչ զշարալբականս գոյա
ցութե սեռի , և սեռն պարունակէ
զտարբերութիւն կարողութիւն ,
քանզի կենդանւոյն որէ սեռ , է
ինչ որ բանականէ և էինչ որ անա
սուն

սուն: Ի՞նչ սեռն յառաջագոյնէ քան
զընդ ինքեամբ տարբերութիւնս:

Ա՛յ սրոյ շարաքառնայ զնոսա, այլ
նչ շարաքառնի, քանզի 'ի բաց բար
ձեցելոյ կենդանւոյն, շարաքառնի
բանականն և անասունն: Իսկ տարբե

րութիւնն նչ ևս 'ի բաց բառնան ըզ
սեռն, և զի թէպէտ և ամենեքին

'ի բաց բարձրին՝ գոյացութիւն
շնչաւոր զգայուն իմացեալ լինի՝

որէ կենդանին: Ի՞նչ սեռն 'ի նե
րում զի՞նչէն • Իսկ տարբերութիւն

'ի ներում որպիսի ինչէն, որպէս ա
սացեալէ ստորոգի: Ի՞նչ զի սեռն միէ

իւրաքանչիւրն տեսակի, որ՞զոն
մարդոյր կենդանին: Իսկ տարբե

րութիւնն յոլովք • որ՞զան բանական
մահկանացու մտաց և մակացութե

րնդունակ • որովք քան զայլն
տարբերէ: Ի՞նչ սեռն նմանեաց նիւ
թոյ՝ և կերպի տարբերութիւն և առ

էացելոցն, և այլոցն, հասարկց և յատկի
սեռի

սեռի և տարբերութեան շատէ այս
քան ճեմս առեալ ճեմօղն մակբայէ
ենթադրական և գեր ենթան որ ոչ :

Եւստի Տասարակայ, Սեռի և Տեսակ :

Եւ և տեսակ հասարակ ունին
գյուղիցն որպէս ասացեալ է
ստորագիւլ : Արդ՝ առցի տեսակն որ
պէս տեսակ այլ ոչ իբր սեռ՝ թէ
իցէ նոյն և տեսակ և սեռ, և հասա-
րակէ և նոցա նախկինն գոլ գորոց
ստորագիւնն, և բոլորն ինչ գոլ երկա-
քանչեւր :

Ըստ Եստի, Սեռի և Տեսակ :

Տ Արբերէ որով սեռն պարու-
նակէ զտեսլն իսկ տեսակն
պարունակին և ոչ պարունակեն
զսեռն

զսեռն , քանզի յոլով սեռն քան զտե
 սակսնէ : Ի՛նչ սեռ ք յառաջագոյն են
 թեակայանալ պարտին , և կերպա
 ցեալք տեսակարարութեամբ տարբերու
 թեամբքն բացակատարել զտե
 սակսն , ուստի և յառաջագոյնք բնու
 թեքք սեռքն , և շարաբառնան այլ
 ոչ շարաբառնին , և տեսակին ելոյր
 և սեռն : Իսկ սեռոյրն ելոյր ոչ ա
 լենայն իրօքէ և տեսակն , և ս սեռքն
 իաղանունաբար զտեսակացն ստորո
 գին , իսկ տեսակքն զսեռիցն և
 ոչ ևս : Ի՛նչ ս սեռքն յոլովնան ընդ
 ինքեամբքն տեսակաց պարզանակու
 թեամբ , իսկ տեսակքն քան զսեռն
 յոլովնան իւրեանց տարբերու
 թեամբքն : Ի՛նչ ս ոչ տեսակն եղիցի
 սեռականագոյն և ոչ սեռն յատկա
 գոյն :

Յաղագս Հասարակ, Սէտի և Յաղի :

Սէտի և յատկի Հասարակէ
 Հետեւէ ըն տեսակաց, քանդի
 մարդն կենդանի և թէ մար
 դըն ծիծաղական, և զոյգ սեռն
 ստորոգիլ զտեսակացն, և յատուկն
 զիւրոց ընդունողացն, քանդի զոյգ
 և մարդ և արջառ կենդանի • և ա
 նիւտոս և մէլիտոն ծիծաղական, և
 Հասարակ և փաղանունաբար ստորո
 գիլ՝ սեռն զիւրոց տեսակաց և յա
 տուկն որոյ իցէն յատուկ :

Յաղագս Յաղից, Սէտի և Յաղի :

Սբբերէ զիսեռն նախկին
 է և յետոյ յատուկն • քան
 զի պարտէ գոլ կենդանի ապա բաժա
 նիլ տարբերութեամբ և յատկաւ :
 Իւս սեռքն զյոլովից տեսկաց ստորո
 գին

դին, իսկ յատուկն զմիշտ տեսակէ
որոյէ յատուկ, և յատուկն հակաստո
րոգի որոյէ յատուկ : Իսկ սեռն ոչ
զումեքէ հակաստորոգի • քանզի ոչ
է թէ որ կենդանի մարդ, և ոչ է թէ
որ կենդանի ծիծաղական, և ներմիուս
անգամ ևս յատուկն ամենայն տե
սակինէ որոյէ յատուկ և միայնում
և միշտ, իսկ սեռն ամենայնի տե
սակին որոյ իցէ սեռ և միշտ • այլ
ոչ և միայնում : Ի՞նչ ևս յատուկքն ՚ի
բաց բարձեալք ոչ շարաբառնան •
զսեռսն, բայց սեռքն ՚ի բաց բար
ձեալք շարաբառնան զտեսական ոյր
իցեն յատուկքն • որոց ՚ի բաց բար
ձեցելոյ և այնք շարաբառնին :

Յաւագ՝ հասարակաց՝ Սիւն և Պարահեց :

Խռի և պատահման հասարակ զյուլովից • որպէս ասացեալ է ստորոգիլ, թէ զանջատական

կանազն և եթէ զանան ջատականացն
իցէ, և քանզի շարժիլն զյուլովիցն
և սեռան զազուաւուց և զեթովպա
ցւոց և զոմանց անշնչից ։

Վասն Երուսաղիմի և Պապահլոյ ։

Տւրքեր է սեռն պատահման,
զի սեռն նախկինէ քան
զտեսականն ։ Իսկ պատահ
մունքն քան զտեսականն յետոյ ։ Քան
զի թէ և անան ջատակ յառցես պա
տահումն՝ այլ սակայն նախկին է
քան զպատահումն այն որում պատա
հեացն ։ Ի՞նչս զսեռն զոյգ ընդ ու
նոզքն ընդ ունին ։ Իսկ պատահմանն
նչ զոյգ ։ քանզի սաստկութիւն և
թուլութիւն ընդ ունի պատահմանցն
ընդ ունե լութիւն ։ Իսկ սեռն ոչ
ևս և պատահմունքն ՚ի վերայ ան
հատիցն նախապետաբար ենթակայ
ին ։ Բայց սեռքն և տեսակքն բնու
թիւք

[ԹՔ նախկինը քան զանհատան գոյա
 ցուեց, և սեռքն 'ի ներում զե'նչէն
 ստորոգին զընդ ինքեամբքն : Իսկ
 պատահմունքն 'ի ներում ո'րպիսի
 ի'նչէն. կամ զե'նչ պէտս ունի իւրա
 քանչիւր : Քանզի որպի'սի ազուան
 հարցեալ ասացես [Թէ սեաւ, և
 զե'նչ պէտս ունի սոկրատէս. ասա
 ցես նստի կամ գնայ : Արդ սեռն
 որով իճիք այլոցն չորից տարբերէ
 ասացեալէ. և պատահեաց այլոցն
 իւրքնչիւր տարբերիւ չորից իբրու
 հինգեւոց. և միայ իւրաքանչիւրիցն
 տարբերեցելոյր՝ քեկի հինգն. քսան
 զամենայնսն լինել տարբերու [Թ իւնս
 այլ մի ըստ միջէց [Թ ունցեւոց՝ և
 երկրորդացն միով պակասեւոց տար
 բերուք. վասն ահա առեալն լինել :
 Իսկ և չորիցն երիւթ. և երկուց երկու
 և երկուցն մի. տասն ամբ լինին
 տարբերու [Թ իւն. դ գ բ ա : Քան
 չի սեռն ուրուրեք տարբերէ քան
 զտար

զտարբերութիւն և քան զտեսակն
 և քան զյատուկն և քան զպատահու
 մըն ասացեալէ : Իսկ ապա չորքեն
 տարբերութիւնքն , և տարբերու
 թիւն ուր ուրիք զանազանեաց քան
 զսեռն, ասացեալէ յորժամ որով տար
 բերէ քան զնա սեռն ասացաւ . և
 այսուհետև որովք տարբերէ քան
 զտեսակն և քան զյատուկն և քան
 պատահումն ճառեացի և լինին երեք :
 Դարձեալ տեսակն որովք տարբերէ
 և քան զտարբերութիւն և քան
 զսեռն ճառեցաւ յորժամ ուր անոր
 տարբերութիւն ել սեռն քան ըզ
 տեսակն և քան զտարբերութիւնսն
 իւր : Դարձեալ տեսակն և քան
 զյատուկն և քան զպատահումն ճա
 ռեացի և լինի երկրորդ : Արդ այսու
 հետև ուր տարբերէ յատուկն քան
 զպատահումն ճառեացի : Քանզի ուր
 քան զտեսակն և քան զտարբերութի
 ւն և քան զսեռն տարբերէ . նախասա
 ցեալէ

ցեալքն երնայցն տունա տարբերու
 թեան : Արդ քառից եւոց սեռին
 առ այլս տարբերութեանց . և երկց
 տարբերութե . և երկուց տեսակին ,
 և միոյ յատկին առ պատահումն , տան
 եղիցին ամբողջոց շորսն որէին սեռին
 առ այլն յառաջեալ ասացաք :

Լ ա ճ Ն ա ո ո ղ յ ա յ ' Տ ա ղ Ք ե ղ ո Ւ Է Է և Տ ե ս ա լ է :

Րդ հասարակ տարբերուե
 և տեսակի զոյգ ընդունել
 քանզի մարդոյ զոյգ ընդունին
 ըստ մասնեայքն մարդիք զբա
 նականին տարբերութիւն : Բայց
 հասարակէ և միշտ յարագոլ ընդու
 նողացն , քանզի միշտ սուրատէս բա
 նական . և միշտ սուրատէս մարդ :

Յուշի Յուշի՛ Տրեւիտ և Տեւիտ :

Ետուկէ՛ տարբերութեան
 ներում՝ ողի ի՛նչէն ստո
 բողիլ . և տեսակի ՚ի նե
 բում զ՛նչէն , քանզի թէ մարդ իբր
 որակ ինչ առեալ լիցի նչ պարզաբար
 եղցի որակ . այլ ըստ որում սեռին
 առ էակեալք տարբերութեան թ
 կայացուցին զնա : Ի՛նչս զի տարբերու
 թիւն՝ ՚ի վերայ յօլովից բազում
 անգամ տեսակաց տեսանի . ող քառ
 տանին՝ ՚ի վերայ յօլովոց կենդանեաց
 տեսակաւ տարբերեցելոցն , բայց
 տեսանի ՚ի վերայ միայնց սյնոցիկ որ
 ընդ տեսակաւն , ևս զի տարբերութե
 յառաջագոյն այնր որ քան զնա տե
 սակնէ . քանզի շարաբաւնայ բանա
 կանն՝ բարձեալ զմարդն : Իսկ մարդն
 ՚ի բաց բարձեալ նչ բաւնայ ՚ի բայ
 զբանականն ելոյր եյ : Ի՛նչս տարբե
 բութ շարադրի ընդ այլում տարբե
 բութ

բու թի, քանզի քանականն և մահկա
նացուն քաղաղութեաց յեն թակացու
թիւն մարդոյն : Բայց՝ տեսակ ընդ
տեսակի ոչ շարադրի իբր թի 'ի
բայ ծնել ինչ այլ տեսակ, քանզի
ամն ձի ընդ ումնն իշոյ եկեալ 'ի
միաքանու թի յիշակիացն ծնունդ,
բայց և ընդ իշոյ ոչ ևս շարադրեալ
բացակատարեցի իշակիսի :

Յապոնիայ՝ Տրեբելու Թե և Բառնի :

Տ Արքերու թիւն և յատուկ
հասարակ ունին զպարն
դունել ընդ ուժաւոյն : Բանդի զպար
քանականքն քանականք • և ծիծա
ղականքն ծիծաղականք • և միշտն և
յամի յարադող հասարակ երկոցունց :
Բանդի ե թի կրճատեացի երկոսանին՝
այլ առ մնաւ որեայն միշտասի • ման
զի ծիծաղականն քնաւ որեւորն ունի
զմիշտն այլ ոչ ծիծաղելունն միշտ :

Բ

Յաւրբո Յարկաց՝ Տարբերէ և Երկէ :

Յատուկ տարբերութեան .
 զի սեռ ՚ի վերայ յուրկեց
 տեսակաց առի բազումանգամ . ո՞րգոն
 բանականն ՚ի վերայ այ և մարդոյ :
 Իսկ յատուկն ՚ի վերայ միոյ տեսակի
 որոյէ յատուկ . և տարբերութիւն
 հետևի նոցա որոց էրն տարբերութի :
 Այլ ոչ և հակադարձէ : Իսկ յա-
 տուկքն հակաստորոգին որոց էին
 յատուկք վասն հակադարձելոյն :

Յաւրբո Հասարակաց՝ Տարբերութեան
 և Պարահանէ :

Տարբերութեան և պատահ-
 ման հասարակէ ՚ի վերայ
 յուրկեցն ասել . և հասարակ և
 առ անանջատականն պատահմունս
 միշտն և ամենայնին առ գոլ , բան
 զի երկոտնին միշտ առ է ագռաւուց ,
 և սեռն գոլ նմանապէս :

Ե

Յուդայի Տրիբունի և Պատրիարքի:

Ի տարբերին, զի տարբերութիւն պարունակէ և "չ պարունակի" քանզի պարունակէ բանականն դմարդն, իսկ պատահմունքն յեղանակաւ իմն պարունակեն ընդ յօլովմունսն գոլով և յեղանակաւ իմն պարունակին ոչն միայ պատահման ընդունակք զնշեմութակայքն՝ այլ յօլովից : Եւ տարբերութին անսաստկալի և աննուագելի, իսկ պատահմունքն զյաւէտն և զնուճագն ընդունին, և անխառնք ներհականքն տարբերութիւնքն, և խառնիցին երբէք ներհականքն պատահմունք, և սյտոքիկ են հասարակուիքն և յատկուիք տարբերութեւսյլոյն : Բայց անսակըն սրովք տարբերութե և սեռոյր տարբերե ասցելէ յորում ասէաքն ո՛ւրութեք սեռն և տարբերութի տարբերե յայլոյն :

Ա. 11

Ման Հասարակաց՝ Տեսնէ և Բարի :

Տ

Էսակի և յտակի Հասարակէ . զմիմեանցն հակաստորոգիլ . քանզի եթէ մարդ ծիծաղական, և եթէ ծիծաղական մարդ : Իսկ ծիծաղական զըստ ծիծաղելն բնաւորեալ առնելէ բազում անգամ սասցեալէ, և զոչ առ գոյ տեսակն յընդունօղն և յատուկքն որոցն յատուկք :

Բարագ Բարաց՝ Տեսնէ և Բարի :

Տ

Արբերէ տեսակ՝ ի յատկէ, զի տեսակն կարէ և այլոց սեռ գիլ . իսկ յատուկն այլոց յատուկ գոլ անկարելի : Ի՞նչ տեսակն նախ ենթակայի քան զյատուկն . բայց յատուկն մակալնի տեսակումն, քանզի պարտէ մարդ գոլ զի ծիծաղական իցէ և տեսակն զըստ

Դ

4

նեբ

ներգործութեամբ յարէ յին թա-
 կայունն • իսկ յատուկն երբէք
 և զօրութեամբ, զի մարդ միշտ ներ-
 գործութեամբ սոկրատէս է բայց
 ծիծաղի ոչ միշտ թէպէտ բնաւ
 թեալէ միշտ ծիծաղական գոլ, և սո-
 րոց սահմանքն զտնտղանք և նոքա զա-
 նազանքեն, և ստեսակոյրն ընդ սեւ-
 ինն գոլ և զյոլակիցն տարբերու-
 թեց թուով ինտրում զ՞նչէն
 ստորողեալ գոլ և որքան այսպիսիք
 ինչ, և յատկի միայնունն և միշտ և
 ամենայնի առգոլ:

Բարգձա՛ Նասարակաց՝ Տեսալէ և դաբահան:

Տ իսակի և պատհման՝ հա-
 սարակ ՚ի վերայ բազմաց
 ստորագիլ • և դուն ուրեք այլք
 հաստրակու թիք վասն կարի շատն
 ՚իմիւնանց մեկուսի կալ պոտահունն
 և որում պատահեաց:

Բարդ Բարկաց, Տեառն և Պարսկաստան :

Յստուկ երկաքնչեւոյ՝ տե
 սակոյրն ներում զե՛նչէն
 ստորագիլ որոցէ տեսակ, իսկ պա
 տասմանն ներում զե՛նչպիտիէ կամ
 որպէս ունի, և զեւրաքանչեւ բոյ
 սցուծի միոյ տեսակի ընդունելու
 թիւն առնել : Ի՞նչ պատասմանոյ յո
 լովից և անջատականաց և անանջա
 տիցն • Լատեսակքն յառաջագոյն իմս
 ցեալ լինին պատասմանց թէպէտ
 և անանջատականք իցեն, քանզի պար
 ուէ գոլ զենթակայն զե՛նմայն ինչ
 պատասիցէ : Իսկ պատասմունք վե՛ր
 ջասեռք բնաւորեցան և յետամտա
 կան զբնութի ունին, և տեսակին
 ընդունելու թիւն գոյզ : Իսկ պատաս
 մանն թէպէտ անանջատական իցէ
 ոչ զոյգ • քանզի ե թովպացի զե թով
 պացւոյ ունի զգոյնն նուազագոյն և
 սաստկագոյն՝ ըստ սեւուծեան • Թայ
 ևս

ևս յաղագս յատկի և պատահման
 ասել: Քանզի ուր յատուկն քան
 զտեսակն և քան զտարբերութիւն
 և քան զսեռ՝ զանազան գոլ ասա
 ցեալ է:

Յւշո՞ Նասրայաց՝ Յաբլէ և Պապնէ:

Նասրակ յատկի և անանչա
 տական պատահման, առանց
 նոցա զնենթակայանալ
 այնց յորոց վերայ տեսակն: Քանզի
 ող ՚ի վերայ առանց ճիծաղականին
 ոչ ենթակայէ մարդ՝ և ոչ առանց
 սեւին ենթակայեսցի եթովպացին և
 ող Թմին և միշտ յարագոյէ յատուկն,
 այսող և անանչատական պատահումն:

Յւշո՞ Յաբլուսեանց, Յաբլէ և Պապնէ:

Իզանազանեաց՝ զի յատու
 կըն միայնում տեսակի յա
 րագոյէ. որպէս ճիծաղականն մարդ
 ում

ում, իսկ անանջատական պատահում
որպոն • սեաւն ոչ եթ ովպացւոյ
Նիսնում, այլև ազուաւոյ և արծուոյ
աւ գոյէ և եբե՛նոսի և այլոց ոմանց
լանն որոյ յատուկն հակաստորոգի
որոյէ յատուկ և զոյգ, իսկ անանջա
տակն պատահումն ոչ հակաստորոգի •
• յատկայն զոյգ ընդունելու թիւն •
բայց պատահմանն է ինչ յուէտ
և է ինչ նուազ, բայց են և այլք հա
սարակու թիք և յատկու թիւնք ասա
ցելոցն : Այլ շատ են և սորա ՚ի մեկ
նու թիւն սոցա և ՚ի հասարակու թի յան
դիմանակացու թիւն :

ԱՎԱՐՏ ՊՈՐՓԻՒՐԻ ՆԵՐԱ
ՃՈՒԹԵՒՆ :

